نقش زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت

وجيهه صالحي
كارشناس طراحي و دبير آموزش وپرورش اصفهان

چكيده

در اين مقاله به بيان يافته‌هاي يک تحقيق ميداني با عنوان نقش زنان در نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار وشهادت از ديدگاه مدرسين آموزش خانواده شهر نجف‌آباد كه در نمونه‌اي به حجم ٤٤ نفر در سال تحصيلي ٨٧-٨٦ انجام شده است، پرداخته مي‌شود. فرضيات مطرح شده در اين تحقيق نقش زنان در ابعاد ارزشي، فرهنگي، آموزشي و اجتماعي را مورد بررسي قرار مي‌دهد كه براي جمع‌آوري اطلاعات لازم براي پنج متغير موجود در هر فرضيه، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گرديد و در تجزيه وتحليل يافته‌هاي تحقيق از نرم افزار آماري و آزمون‌هاي **t** و **ANOVA** استفاده گرديد. از ديدگاه اعضاي نمونه نقش‌هاي اجتماعي زنان بيشترين تاثير را در ترويج فرهنگ ايثار وشهادت داشته است. پس از آن نقش‌هاي ارزشي، نقش‌هاي فرهنگي و نقش‌هاي آموزشي به ترتيب بيشترين تاثير را در اين زمينه داشته‌اند.

واژگان كليدي: زنان، نهادينه‌سازي، فرهنگ، ايثار، شهادت

مقدمه

امروز بيش از بيست سال از پايان دفاع مقدس مي‌گذرد و نسلي نو پديد آمده است كه آن دوران طلائي را درك نكرده است. بنابراين بنظر مي‌رسد رسالت اصلي آشنايان جنگ ونسل گذشته، شناساندن ارزش‌ها وزيبائي‌هاي بيكران اين مقطع مهم و حساس تاريخ كشور بزرگ و كهن ايران است. اين وظيفه قبل از هرچيز يك وظيفه فرهنگي است، به اين معنا كه فرهنگ ايثار و شهادت بايد تبيين و ارائه گردد و در اين ميان وظيفه خانواده از همه نهادهاي فرهنگي ديگر مهم‌تر بنظر مي‌رسد. (شاعري ، ١٣٨١، ص٥٥) خانواده با در اختيار داشتن فرصت طلائي سنين كودكي و نوجواني نسل جديد، مي‌تواند نقشي عمده و مهم در اين زمينه ايفا كند، و در اين بين زنان به عنوان مادر به لحاظ اين كه بطور مستقيم با فرزندان خود

Archive of SID

www.SID.ir

در ارتباط هستند مي توانند فرهنگ ايثار و شهادت را به نحوي مطلوب كه مورد علاقه آنان نيز باشد، تبيين و ترويج كنند و فرزندان با درك وفهمي كه از ايثار وشهادت به دست مي آورند، به نقش خود در آينده و حال ايران اسلامي پي برده (رفيع،١٣٧٤،صص ٦٧-٦٥) و با مشاركت خود در صحنه‌هاي مختلف از قبيل دفاع از كشور و ارزش‌هاي اسلامي، به اين نداي رهبر فرزانه خود لبيك گويند. استفاده از ظرفيت‌هاي زنان و تشكل‌هاي مربوط به آنان بويژه بسيج خواهران، حوزه هاي علميه خواهران، دانشگاه ها و مراكز آموزشي تربيتي ويژه خواهران و... از سوي سياست گزاران فرهنگي وسياسي كشور تا حد زيادي به ايفاي نقش آنان در اين امر كمک كند. از اين رو احساس مي‌شود برگزاري نشستهاي علمي و همايش‌هايي درباره فرهنگ ايثار وشهادت در جهت تبادل آرا وانديشه هاي گوناگون بسيار مفيد وضروري بنظر مي رسد واين نوشتار نيز در پاسخ به يكي از همين همايش ها كه به همت دانشگاه پيام نور همدان برگزار مي شود، تهيه شده است.

بيان مساله:

مقام معظم رهبري در فرمايشات خود بر مسئله فرهنگ تأكيد فراوان دارند:

«فرهنگ يك جامعه اساس هويت آن جامعه است»

«عاملي كه يك ملت را به ركود و خمودي يا تحرك و ايستادگي يا صبر و حوصله يا پرخاشگري و بي حوصلگي يا اظهار ذلت در مقابل ديگران يا احساس غرور و عزت در مقابل ديگران يا به تحرك و فعاليت توليدي يا به بيكاري و خمودي تحريك مي كند فرهنگ ملي است.»

«فرهنگ، به عنوان شكل دهنده به ذهن و رفتار عمومي جامعه است. انديشيدن و تصميم‌گيري جامعه بر اساس فرهنگي است كه بر ذهن آنها حاكم است.»

«فرهنگ، به عنوان جهت‌دهنده به تصميمات كلان كشور ـ حتي تصميم‌هاي اقتصادي، سياسي و مديريتي است. وقتي ما مي‌خواهيم ساختمان بسازيم و شهرسازي كنيم در واقع با اين كار داريم فرهنگي را ترويج مي‌كنيم يا توليد مي‌كنيم يا اشاعه مي‌دهيم.» (خامنه اي،١٣٨٤، صص٢٤٥-١٩٨)

از سوي ديگر شهادت مفهومي مقدس است كه در وهله‌ي نخست ريشه در دين دارد. تاريخ نشان داده است كه ايدئولوژي‌هايي كه ريشه در دين داشته‌اند موثرترين و بيشترين انگيزه ها را در افراد ايجاد كرده‌اند. اين مفهوم به مردم ياري مي‌رسانده است تا در برابر تجاوز، ستم و ظلم متجاوزان ايستادگي كنند

Archive of SID

www.SID.ir

و نتايج را به نفع مصالح عمومي مردم به اتمام برسانند. بي‌گمان يكي از مهم‌ترين ويژگي‌هاي شهادت‌طلبي جوهر ذاتي شجاعت، حماسه آفريني و فداكاري است. ويژگي هاي فوق، رابطه‌اي نزديك و ساختاري با اين مفهوم و فرهنگ مقدس دارد. (محسني، ١٣٨٤، ص ٨٩) در كشور شيعي ايران و بويژه پس از پيروزي انقلاب اسلامي فرهنگ ايثار وشهادت معنايي عيني و واقعي پيدا نمود و از تمامي متون و نگاشته‌هاي موجود در اين زمينه پا را

فراتر نهاده به صورت تمام عيار و در سطحي اجتماعي به منصه ظهور رسيد. (روح الاميني ، ١٣٦٨، ص ١٥) مسلما نهادينه سازي چنين فرهنگي نيازمند بكارگيري تمام استعدادها وظرفيت هاي موجود است كه زنان به عنوان نيمي از پيكره فعال اجتماع امروز ايران بويژه در زمينه هاي فرهنگي و آموزشي ، مهم ترين نقش ها را در اين زمينه مي توانند ايفا نمايند و در اين نوشتار در جستجوي اين نقش ها مي باشيم.

پيشينه پژوهش:

موارد زير در اين زمينه قابل استناد مي‌باشند:

- *سميعي، عليرضا، تاثير ديدگاه زنان به فرهنگ ايثار وشهادت بر فرزندان آنها، دانشگاه شهيد باهنر كرمان، ١٣٨٦*

برخي يافته‌هاي اين تحقيق حاكي از اين امر است كه هر چه ديدگاه زنان به فرهنگ ايثار و شهادت مثبت باشد فرآيند گرايش فرزندان آنها به اين فرهنگ با سهولت بيشتري همراه خواهد بود.

- *حاكم ، مهناز ، بررسي رابطه ديدگاه زنان و جوانان به مسئله ايثار وشهادت ، دانشگاه تهران، ١٣٨٥*

اين تحقيق چنين بيان مي كند كه رابطه معناداري بين ديدگاه زنان وجوانان به مسئله ايثار وشهادت وجود دارد.

- *سرداري، علي محمد، بررسي جايگاه اجتماعي زنان بر گرايش آنها به فرهنگ ايثار و شهادت، دانشگاه شهيد بهشتي ، ١٣٨٣*

اين تحقيق ادعا مي كند هر چه جايگاه اجتماعي زنان ارتقا يابد فرآيند گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت نيز بيشتر بروز خواهد كرد.

Archive of SID

www.SID.ir

فرضيات و روش تحقيق

۱- زنان از نظر ارزشي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

۲- زنان از نظر فرهنگي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

۳- زنان از نظرآموزشي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

٤- زنان از نظر اجتماعي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

در اين تحقيق از روش توصيفي استفاده شده است و در بين انواع روش هاي توصيفي با توجه به موضوع تحقيق حاضر،از روش پيمايشي استفاده مي شود.(نادري ،۱۳۷۵، صص ۱۱۲-۱۱۱)

جامعه و نمونه آماري

جامعه آماري اين تحقيق، شامل مدرسين آموزش خانواده شهرستان نجف آباد در سال تحصيلي ۸۷-۸٦ مي شود٠ اعضاء جامعه در اين تحقيق طبق اطلاعات كسب شده از مديريت آموزش و پرورش نجف آباد ، ٥٠ نفر مي باشد. با توجه به هدف اين پژوهش كه بررسي نقش زنان در نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار وشهادت مي باشد نمونه گيري به روش طبقه اي انجام خواهد شد.تعداد افراد نمونه براساس جدول مورگان انتخاب خواهند شد ٠به اين ترتيب براي يك جامعه ٥٠ نفري حجم نمونه ٤٤ نفر خواهد شد.

ابزار جمع آوري اطلاعات و روش‌هاي تجزيه و تحليل آن:

در اين تحقيق به منظور بررسي نقش زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گرديد. در اين پرسشنامه سوالات تحقيق مورد سنجش و سوال قرار گرفته است. پرسشنامه مذكور داراي بيست سوال بوده كه بر طبق طيف ليكرت مي باشد وپاسخگو بايد نگرش خود را در برابر هر سوال در طيف پنج گزينه اي شامل خيلي زياد،زياد،متوسط، كم و خيلي كم عنوان كند.

براي آزمون فرضيه ها از آزمون T يك گروهي جهت مقايسه ميانگين پاسخهاي كل آزمودني ها در هريك از فرضيات استفاده مي گردد٠به منظور مقايسه ميانگين هاي گروه هاي جنسيتي از آزمون تحليل واريانس يكطرفه (ANOVA) استفاده شد٠ملاك آزمون ها ضريب ٠/٠٥ مي باشد و در تجزيه وتحليل داده ها واطلاعات از برنامه رايانه اي SPSS استفاده مي شود.

تحليل فرضيه يك: زنان از نظر ارزشي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

Archive of SID

www.SID.ir

متغيرهاي فرضيه عبارتنداز: تربيت فرزندان بر اساس آموزه‌هاي ديني، شركت دادن فرزندان در مراسم و نمازهاي جماعت، عملكرد والدين در زمينه اعمال اخلاقي وارزشي، فعاليت والدين براي ايجاد خودآگاهي و ارزش‌هاي انساني در فرزندان، تربيت فرزندان بر مبناي اصل تطابق ايثار و شهادت با ارزش‌هاي انساني

با توجه به ميانگين و آماره هاي محاسبه شده، اولاً ۸۸ درصد اعضاي نمونه آماري معتقدند زنان از نظر ارزشي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند. ثانيا عامل عملكرد والدين در زمينه اعمال اخلاقي وارزشي ، مهم ترين نقش ارزشي زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت مي باشد.

تحليل فرضيه دو: زنان از نظر فرهنگي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

متغيرهاي فرضيه: ايجاد روحيه گرايش به ايثار و شهادت در فرزندان با بيان مصاديق موجود، ارتباط قوي عاطفي روحي بين مادران و فرزندان و استفاده در تبيين فرهنگ ايثار و شهادت، بيان آثار روحي رواني گرايش به ايثار و شهادت براي فرزندان، آگاه نمودن فرزندان از ملاک‌ها و معيارهاي ايثار و شهادت به كمک كتب و فيلم‌هاي مناسب، مقابله مناسب با هر نوع گرايش فرزندان به ماديگري و بي تفاوتي.

با توجه به ميانگين و آماره هاي محاسبه شده، اولا ٧٦ درصد اعضاي نمونه آماري معتقدند زنان از نظر فرهنگي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند. ثانيا عامل ارتباط قوي عاطفي روحي بين مادران وفرزندان و استفاده در تبيين فرهنگ ايثار وشهادت، مهم ترين نقش فرهنگي زنان در نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار وشهادت مي‌باشد.

تحليل فرضيه سه: زنان از نظر آموزشي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار و شهادت موثرند.

متغيرهاي فرضيه عبارتند از: آموزش راههاي دستيابي به اعتماد به نفس ناشي از فرهنگ ايثار و شهادت به فرزندان، فراهم نمودن زمينه‌هاي خلاقيت و نوآوري فرزندان در خانواده در راستاي استفاده از زمان و امكانات برمبناي فرهنگ ايثار وشهادت، آموزش حقوق شهروندي مبتني بر فرهنگ ايثار و شهادت به فرزندان، آموزش قدرت تصميم‌گيري به فرزندان در جهت گرايش به فرهنگ ايثار و شهادت، آموزش شيوه‌هاي ارتباط موثر با دوستان و افراد جامعه براساس فرهنگ ايثار و شهادت به فرزندان

با توجه به ميانگين و آماره‌هاي محاسبه شده ، اولا ٦٤ درصد اعضاي نمونه آماري معتقدند زنان از نظر آموزشي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند. ثانيا عامل آموزش حقوق شهروندي مبتني بر

Archive of SID

www.SID.ir

فرهنگ ايثار وشهادت به فرزندان ، مهمترين نقش آموزشي زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت مي باشد.

تحليل فرضيه چهار: زنان از نظر اجتماعي در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت موثرند.

متغيرهاي اين فرضيه عبارتنداز: مراقبت فرزندان در دوست يابي و شركت در گروه همسالان براي مقابله با فاصله گرفتن از فرهنگ ايثار و شهادت، ايجاد روحيه تبعيت بي قيد و شرط فرزندان از قوانين جامعه مبتني بر فرهنگ ايثار وشهادت ، آگاه نمودن فرزندان از پيامدهاي گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت در زندگي آينده آنها ، نظارت موثر بر عملكرد فرزندان داخل وخارج از خانه با رعايت حقوق آنها در جلوگيري از عوامل مخرب گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت، اطلاع رساني به فرزندان در زمينه تاثير گرايش به فرهنگ ايثار و شهادت بر افزايش محبوبيت اجتماعي آنها.

با توجه به ميانگين و آماره هاي محاسبه شده ، اولا ۹۵ درصد اعضاي نمونه آماري معتقدند زنان از نظر اجتماعي در نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار و شهادت موثرند. ثانيا مراقبت فرزندان در دوست‌يابي و شركت در گروه همسالان براي مقابله با فاصله گرفتن از فرهنگ ايثار وشهادت ، مهم ترين نقش اجتماعي زنان در نهادينه كردن فرهنگ ايثار و شهادت مي باشد.

نتيجه گيري و پيشنهادات

از ديدگاه اعضاي نمونه نقش‌هاي اجتماعي زنان بيشترين تاثير را در نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار و شهادت داشته است. پس از آن نقش‌هاي ارزشي، نقش‌هاي فرهنگي، نقش‌هاي آموزشي به ترتيب بيشترين تاثير را در اين زمينه داشته اند.

پيشنهادات اجرائي

۱- افزايش آگاهي زنان از تربيت فرزندان بر اساس آموزه هاي ديني در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت.

۲- شركت دادن فرزندان در مراسم و نمازهاي جماعت با توجه به اين نكته كه اين اقدام ، ارزشهاي انساني را در آنها تقويت مي كند.

Archive of SID

www.SID.ir

۳- توجه به تاثير عملكرد والدين در زمينه اعمال اخلاقي وارزشي و بيان اهميت الگوگيري فرزندان از والدين در جلسات آموزشي براي خانواده ها.

٤- ايجاد خودآگاهي و ارزشهاي انساني در فرزندان توسط زنان به منظور گرايش آگاهانه فرزندان به فرهنگ ايثار وشهادت.

٥- تربيت فرزندان برمبناي اصل تطابق ايثار و شهادت با ارزشهاي انساني با بكارگيري روشهايي از قبيل مثال و داستان هاي واقعي از ايثارگري و شهادت طلبي رزمندگان و....

٦- ايجاد روحيه گرايش به ايثار وشهادت در فرزندان با بيان مصاديق موجود.

٧- ارتباط قوي عاطفي روحي بين مادران و فرزندان و استفاده در تبيين فرهنگ ايثار و شهادت براي گرايش آنان به سوي اين فرهنگ .

٨- بيان آثار روحي رواني گرايش به ايثار و شهادت براي فرزندان و آگاه‌سازي آنها براساس درک سني و موقعيت اجتماعي خانواده‌ها.

٩- آگاه نمودن فرزندان از ملاكها و معيارهاي ايثار و شهادت به كمک كتب و فيلمهاي مناسب با همكاري سازمانهائي از قبيل مدارس و دانشگاهها، انجمن اولياء و مربيان، بنياد شهيد و امور ايثارگران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامي، صدا وسيما و....

١٠- مقابله مناسب با هر نوع گرايش فرزندان به ماديگري و بي‌تفاوتي مانند شركت در دوره‌هاي آموزشي، كمک گرفتن از مشاوران مجرب، روانپزشكان و....

١١- آموزش راههاي دستيابي به اعتماد بنفس ناشي از فرهنگ ايثار و شهادت به فرزندان با بكار گيري شيوه هاي مفيد علمي و روانشناختي.

١٢- فراهم نمودن زمينه‌هاي خلاقيت ونوآوري فرزندان در خانواده در راستاي استفاده از زمان وامكانات برمبناي فرهنگ ايثار و شهادت و بكارگيري توانائي‌هاي خود در راههاي مناسب .

١٣- آموزش حقوق شهروندي مبتني بر فرهنگ ايثار وشهادت به فرزندان در جهت مبارزه با قبول كردن نقش مظلوم يا ظالم در جامعه.

١٤- آموزش قدرت تصميم گيري به فرزندان در جهت گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت براي ايجاد قدرت نه گفتن به عوامل مخرب و آسيب زا .

Archive of SID

www.SID.ir

۱۵- آموزش شيوه هاي ارتباط موثر با دوستان و افراد جامعه براساس فرهنگ ايثار وشهادت به فرزندان در جهت جلوگيري از افتادن در دام افراد به ظاهر خيرخواه اما در واقع مضر ومخرب.

۱٦- مراقبت فرزندان در دوست يابي و شركت در گروه همسالان براي مقابله با فاصله گرفتن از فرهنگ ايثار وشهادت با توجه به ويژگي مهم شركت در گروه همسالان وجلب توجه آنها از سوي جوانان.

۱۷- ايجاد روحيه تبعيت بي قيد وشرط فرزندان از قوانين جامعه مبتني بر فرهنگ ايثار وشهادت در راستاي اطلاع از پيامدهاي حقوقي قانون شكني در چنين جامعه اي.

۱۸- آگاه نمودن فرزندان از پيامدهاي گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت در زندگي آينده آنها اعم از تاثير بر امور شخصي و اجتماعي آنها.

۱۹- نظارت موثر بر عملكرد فرزندان داخل وخارج از خانه با رعايت حقوق آنها در جلوگيري از عوامل مخرب گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت

۲۰- اطلاع رساني به فرزندان در زمينه تاثير گرايش به فرهنگ ايثار وشهادت بر افزايش محبوبيت اجتماعي

پيشنهادات پژوهشي

۱- شيوه هاي آموزش ابعاد مختلف فرهنگ ايثار وشهادت به زنان مورد بررسي قرارگيرد.

۲- بررسي روشهاي افزايش آگاهي زنان از نقش مهم خود در زمينه نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت

۳- قوانين مربوط به حمايتهاي لازم از زنان فعال در زمينه نهادينه سازي فرهنگ ايثار و شهادت از نظر حقوقي واقتصادي بررسي شود.

٤- قوانين مربوط به سازمان هاي موثر در كمک به زنان فعال در زمينه نهادينه سازي فرهنگ ايثار و شهادت، مورد ارزيابي ونقد قرار گيرد.

٥- متغيرهاي موثر بر ايجاد ديدگاه مثبت نسبت به نقشهاي متفاوت زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت مورد بررسي قرار گيرد.

٦- شاخصهاي ارزيابي عملكرد زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت بررسي وتحقيق شود.

Archive of SID

www.SID.ir

۷- دشواريها و مشكلات موجود در زمينه افزايش نقش زنان در نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار و شهادت از ديدگاه مسئولين مورد بررسي قرار گيرد.

۸- ميزان تاثير زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت در ايران وجهان مقايسه گردد.

۹- راههاي دخالت دادن بيشتر زنان در نهادينه سازي فرهنگ ايثار و شهادت، در برنامه‌ريزي‌ها بررسي گردد.

۱۰- محتواي آموزشي وتربيتي كارگاههاي آموزش خانواده در زمينه نقش آنها در نهادينه سازي فرهنگ ايثار وشهادت وميزان اثر بخشي اين كارگاهها مورد بررسي قرار گيرد.

منابع و ماخذ

۱- خامنه‌اي، سيد علي(آيت الله) ، حديث ولايت، تهران: موسسه فرهنگي حديث ولايت ، ۱۳۸٤

۲- رفيع ، جلال ، فرهنگ مهاجم و فرهنگ مولد، تهران : انتشارات اطلاعات، ۱۳۷٤

۳- روح الاميني ، محمود ، زمينه فرهنگ‌شناسي، تهران : نشر عطار، ۱۳٦۸

٤- شاعري، محمدحسين ، جامعه‌شناسي شهادت‌طلبي و انگيزه‌هاي شهيدان. تهران: انتشارات شاهد، ۱۳۸۱

۵- محسني ، منوچهر ، مقدمات جامعه شناسي، تهران: انتشارات آگاه ، ۱۳۸٤

٦- نادري ، عزت الله وسيف نراقي، مريم، روشهاي تحقيق در علوم انساني، تهران: انتشارات بدر، ۱۳۷۵

Archive of SID

www.SID.ir